

J. Barto

1/4

BARTO, J. (Výskumný ústav ekonomiky poľnohospodárstva a potravinárstva, Bratislava): *Problémy pracovného času v poľnohospodárstve SSR*. Sbor. ÚVTIZ - Sociol. Zeměd., 13, 1977 (2) : 115-125.

Na podklade štatistických údajov MPVŽ SSR a výskumu v siedmich poľnohospodárskych podnikoch príspevok analyzuje a hodnotí dĺžku pracovného času v poľnohospodárstve, zvlášť u JRD a štátneho sektoru poľnohospodárstva podľa jednotlivých profesií. Pracovný čas (ako celok) v poľnohospodárstve odpovedá ostatným výrobným odvetviám, avšak na rozdiel od nich sú tu ešte podstatné rozdiely medzi jednotlivými profesiami. Rozdiely sú nižšie v štátnom sektore poľnohospodárstva ako v JRD. Rozdiely sú podstatne nižšie v JRD overujúcich jednotnú sústavu odmeňovania ako v ostatných JRD. Záver príspevku sa zaoberá problémom ďalšieho znižovania najzaťaženejších profesií odpracovanými hodinami (pracovným časom), resp. nadčasovými hodinami.

rozbór; pracovný čas; diferencovaný pracovný čas; priemerný pracovný týždeň; nadčasové hodiny; ukazovateľ; profesijná skupina; pracovný režim

Postupným prechodom individuálnej roľníckej malovýroby k socialistickej veľkovýrobe došlo na našej dedine nielen k zmene spôsobu výroby, ale i spôsobu života, ktorý sa stále viac približuje životu mestskej robotníckej triedy. Základnou tendenciou vývoja našej spoločnosti v oblasti sociálnej štruktúry je zblížovanie tried a vrstiev našej spoločnosti.

Postupujúca koncentrácia a špecializácia poľnohospodárskej výroby, prenikanie vedeckotechnického pokroku, prechod k veľkovýrobným technológiám, proces spriemyselnovania poľnohospodárstva stále viac približuje charakter práce v poľnohospodárstve charakteru práce v priemysle.

Tieto procesy sú základom zblížovania nielen medzi priemyslovou, robotníckou triedou a družstevným roľníctvom, ale i postupného stierania rozdielov vo vnútri samotnej robotníckej triedy, t. j. medzi jej časťou pracujúcou v priemysle a časťou pracujúcou v štátnom sektore poľnohospodárstva.

Dôležitou stránkou zblížovania robotníckej triedy a družstevného roľníctva, ako i stierania rozdielov vo vnútri samotnej robotníckej triedy, je vyrovnávanie rozdielov v dĺžke pracovného času.

Socialistická poľnohospodárska veľkovýroba nielen v družstevnom, ale i v štátnom sektore podstatne skrátila pracovný čas. U poľnohospodárskych pracovníkov ako celku, sa v podstate vyrovnal celoročný pracovný čas na úroveň pracovníkov priemyslu. Je to historický úspech, výsledok politiky KSČ, prechodu k socialistickej veľkovýrobe v poľnohospodárstve. Avšak riešenie celkové nestačí. Vo vnútri poľnohospodárskych podnikov sú podstatné rozdiely v dĺžke pracovného času medzi jednotlivými profesiami, ktoré treba riešiť. Príspevok má za cieľ prispieť k riešeniu uvedeného problému, jednak analýzou vývoja za posledné roky a jednak konkrétnymi námetmi pre prax.

MATERIÁL A METÓDA

V príspevku vychádzame zo štatistických údajov MPVŽ SSR za roky 1974–1976 (JRD) a 1973–1975 (štátny sektor poľnohospodárstva). Pracovný čas skúmame oddelene v družstevnom sektore poľnohospodárstva a v štátnom sektore s cieľom zistiť odlišnosti. V družstevnom sektore ďalej zvlášť skúmame situáciu v JRD, ktoré prešli na jednotnú sústavu odmeňovania, a v ostatných JRD.

Pri hodnotení štatistických údajov vychádzame z celoročného pracovného času vyrátaného na základe 42,5hod. pracovného týždňa.

V súvislosti s vypracovaním sociálno-ekonomických plánov sme skúmali aj otázku pracovného času, pracovného režimu a nadčasových hodín. Výsledky týchto výskumov uvádzame na prehľadné poznanie tohto zložitého problému. Výskum sme uskutočnili v siedmich podnikoch; JRD Auróra, Dvory nad Žitavou; JRD Sovietskej armády, Voderady; JRD Víťazný február, Liptovský Ondrej; SSM, Trnava; Agrokomplex MPV, Nitra; Agrokomplex MPV, Turčianske Teplice; Agrokomplex Výstavníctvo, Nitra. V dvoch podnikoch – v Dvoroch nad Žitavou a v Trnave – sme tiež uskutočnili dotazníkovou technikou prieskum názorov a postojov pracovníkov na pracovný čas, pracovné režimy, ktorých výsledky v príspevku taktiež využívame.

ROZBOR VÝVOJA A SÚČASNÉHO STAVU PRACOVNÉHO ČASU V POĽNOHOSPODÁRSTVE

Práca v poľnohospodárstve oproti ostatným odvetviam má svoje zvláštnosti. V rastlinnej výrobe je to predovšetkým sezónny charakter práce, v živočíšnej výrobe zase práca so živým biologickým materiálom, ktorý si vyžaduje opateru i v sobotu a v nedeľu. S týmito zvláštnosťami súvisia i zložité problémy so zavádzaním 42,5hod. pracovného týždňa, ktorý zatiaľ v plnej miere nie je možné realizovať. V rastlinnej výrobe pri diferencovanom čase v dobe sezónnych prác je i dlhší pracovný týždeň.

Tab. I ukazuje vývoj pracovného času v r. 1974–1976 v JRD. V týchto rokoch u celkového počtu pracovníkov došlo k zvýšeniu odpracovaných hodín na jedného pracovníka o 1 %, ktoré bolo spôsobené vzrastom odpracovaných hodín (pracovného času) u „ostatných pracovníkov RV“ o 7,1 %. Tu ide o najväčšiu profesijnú skupinu v JRD (24 %), ktorá v dôsledku sezónneho charakteru rastlinnej výroby neplní ročný pracovný čas vyrátaný na základe 42,5hod. pracovného týždňa. Takmer u všetkých ostatných profesií došlo k zníženiu pracovného času (odpracovaných hodín). Dochádza k zníženiu rozdielu medzi najzťaženejšími profesiami a najmenej zťaženejou profesiou „ostatní pracovníci RV“.

R. 1974 rozdiel v počte odpracovaných hodín medzi „ostatnými pracovníkmi RV“ a najzťaženejšou profesiou ošetrovatelmi oviec bol 48,6 %. Tu však ide o najmenšiu profesijnú skupinu (0,9 %), ktorá nemôže ovplyvniť celkový pracovný čas v JRD. Druhou najzťaženejšou profesijnou skupinou boli ošetrovatelia dojníc, ktorá je zároveň druhou najpočetnejšou skupinou (10,2 %). Rozdiel medzi ňou a „ostatnými pracovníkmi RV“ bol 46,8 %.

R. 1976 došlo k výraznej zmene v smere znižovania rozdielov v počte odpracovaných hodín medzi extrémnymi profesiami. Medzi najväčšou a najmenšou profesijnou skupinou klesol rozdiel na 44,4 %, ale medzi najväčšou a druhou najväčšou skupinou (ošetrovatelmi dojníc) klesol na 38 %. Ide o pozitívne procesy, ktoré sú spojené s rozširovaním množstva voľného času u najzťaženejších profesií a i rastom ich zárobkov. Na dru-

I. Počet odpracovaných hodín na jedného pracovníka v JRD v r. 1974—1976 — The number of hours of work per worker on co-operative farms in 1974—1976

Profesia		1974		1975		1976		Index od- prac. h. 1976/ 1974
		počet pra- covníkov	odprac. h./pra- covníka	počet pra- covníkov	odprac. h./pra- covníka	počet pra- covníkov	odprac. h./pra- covníka	
Pracovníci spolu		266 677	2171	272 043	2267	280 781	2194	101,0
z toho: traktoristi a kombajnisti		25 097	2501	25 440	2509	25 236	2476	99,0
vodiči NA		8 794	2578	8 945	2573	9 830	2600	100,8
a závozníci		4 154	2513	3 561	2527	3 209	2444	97,2
kočiši								
ostatní pracovníci RV		81 033	1589	76 049	1593	67 444	1702	107,1
Ošetrovatelia	dojnic	28 294	2631	28 745	2559	28 551	2537	96,4
	ostatného HD	16 772	2559	16 366	2530	15 860	2491	97,3
	prasníc	5 909	2677	6 016	2645	5 980	2566	95,8
	ostatných							
	ošípaných	4 956	2640	5 065	2639	5 079	2560	97,0
	oviec	2 769	2697	2 619	2747	2 561	2678	99,3
	hydiny	3 141	2418	3 064	2253	3 056	2288	94,6
	ostatní pracovníci ŽV	11 896	2299	11 874	2260	11 744	2266	98,6
pracovníci přidruž. výroby		11 368	2273	11 740	2190	11 976	2138	94,1
pracovníci v diel. a remeselníci		.	.	12 211	2208	12 856	2217	×
pracovníci stavebných čiat		11 906	2028	12 997	1976	13 769	2010	99,1
ostatní manuální pracovníci		5 332	2110	5 080	2106	5 303	2074	98,3
techn. hospodár. pracovníci		24 003	2391	25 032	2337	26 176	2304	96,4
ostatní pracovníci		8 505	2176	9 110	2166	9 135	2186	100,4

hej strane zvýšenie počtu odpracovaných hodín u „ostatných pracovníkov RV“ je spojené s rýchlejším rastom ich zárobkov. Tým sa zároveň riešia dôležité sociálne problémy tejto skupiny pracovníkov.

I keď v JRD prebiehajú pozitívne procesy, súčasný stav zatiaľ nie je ešte uspokojivý. Hlbšie to ukazuje tab. II vyjadrujúca plnenie pracovného času v percentách. Pred analýzou tabuľky sa najprv musíme zmieniť o metodickom postupe výpočtu pracovného času. Pri hodnotení dĺžky pracovného času vychádzame z ročnej sumy hodín vyrátanej na základe 42,5hod. pracovného týždňa. Ročný pracovný čas vypočítaný na základe

II. Plnenie 42,5hodinového pracovného týždňa v percentách v r. 1974 a 1976 — Fulfilment of the 42.5-hour working week in 1974 and 1976 (percentage)

Profesia		Spolu JRD SSR		Overované JRD (JSO) 1976
		1974	1976	
Pracovníci spolu		102,7	104,1	102,8
z toho: traktoristi a kombajnisti		117,2	117,0	98,7
vodiči nákl. áut a závozníci		120,7	122,5	109,4
kočíši		117,9	115,4	.
ostatní pracovníci RV		76,3	81,7	83,4
Ošetrovatelia	dojnic	123,1	119,7	113,0
	ostatného HD	119,8	117,6	116,3
	prasníc	125,1	121,0	114,5
	ostatných ošípaných	123,5	120,7	.
	oviec	125,9	126,1	.
	hydiny	113,5	108,3	.
	ostatní pracovníci ŽV	108,2	107,4	.
pracovníci PV		107,0	101,5	.
pracovníci dielní a remesel.		.	105,1	107,5
pracovníci stav. čiat a skup.		96,0	95,7	93,3
ostatní manuální pracovníci		99,8	98,6	.
THP		112,3	109,1	100,6
ostatní pracovníci		102,6	103,7	.

tohoto postupu r. 1973 mal 2252,5 hodín, r. 1974 2227 hod., r. 1975 2235,5 hod., r. 1976 2201,5 hod. Počet pracovných hodín je závislý od počtu pracovných dní v roku. Štatistické údaje uvádzajú len celkovú sumu odpracovaných hodín jednotlivými profesijnými skupinami. Delenie celkového počtu odpracovaných hodín počtom pracovníkov nám podáva prehľad o priemernom počte odpracovaných hodín na jedného pracovníka. Je to ukazovateľ, na ktorom sa dá skúmať vývoj pracovného času, ale nedá sa hodnotiť do akej miery sa plní alebo prekračuje ročný pracovný čas pri 42,5hod. pracovnom týždni, pretože tento ukazovateľ nezohľadňuje pracovnú neschopnosť a v dôsledku toho výpad značného počtu pracovníkov z pracovného procesu. Preto na základe štatistických údajov o počte vymeškaných kalendárnych dní pre pracovnú neschopnosť robíme korekciu pripočítaním k odpracovaným hodinám na jedného pracovníka r. 1974 110 hodín a r. 1976 97 hod., pretože v tomto roku došlo k miernemu poklesu pracovnej neschopnosti a k prechodu časti JRD k voľným sobotám. Na základe tohoto metodického postupu zisťujeme, že JRD v SSR plnia pracovný čas na 104,1 %. Tento údaj znamená faktické vyrovnanie pracovného času celkového počtu pracovníkov JRD s pracovníkmi ostatných výrobných odvetví v národnom hospodárstve. V priemysle a v ostatných výrobných odvetviach prekročenie ročného

pracovného času o 4 % v podobe nadčasových hodín je bežné. V niektorých priemyslových odboroch nadčasové hodiny sú značne vyššie, napr. v mlynsko-pekárskom priemysle dosahujú 9–11 %. Na rozdiel od poľnohospodárstva sú rozdiely v počte odpracovaných hodín medzi jednotlivými profesiami podstatne nižšie. V potravinárskom priemysle sme sa stretli s najväčším percentom nadčasových hodín 12–15 % (v údržbe). U JRD na jednej strane sa neplní pracovný čas („ostatní pracovníci RV“), r. 1974 len na 76,3 %, r. 1976 na 81,7 %, takže priemerný pracovný týždeň u tejto skupiny je 35 hodín. Taktiež ročný pracovný čas neplnia pracovníci stavebných čiat a skupín (r. 1974 – 96,0 %, r. 1976 – 93,3 %). Na druhej strane sa vysoko prekračuje. R. 1976 u ošetrovateľov oviec až o 26,1 %, u vodičov nákladných áut a závozníkov o 22,5 %, ošetrovateľov prasníc o 21 %. Tieto profesie sú však percentuálne slabo zastúpené, preto len minimálne môžu ovplyvniť celkový pracovný čas pracovníkov JRD.

Rozhodujúce profesie sú ošetrovatelia dojníc a traktoristi a kombajnisti, kde sa prekračuje pracovný čas v prvom prípade o 19,7 % v druhom o 17,0 % atď. To znamená, že priemerný týždenný pracovný čas u týchto profesií je 51 a 49,7 hod.

Zaujímavé je porovnanie odpracovaných hodín a plnenia pracovného času v 116 JRD overujúcich jednotnú sústavu odmeňovania (JSO) a ostatných JRD – tab. II a III. Obidve tabuľky veľmi presvedčivo ukazujú, že u overovaných JRD, t. j. v JRD s vyššou úrovňou hospodárenia, ten-

III. Opracované hodiny na jedného pracovníka v JRD overujúcich jednotnú sústavu odmeňovania a v ostatných JRD r. 1976 – The hours of work per worker on co-operative farms testing the unified wage system and on other co-operative farms in 1976

Profesia	Overujúce JRD		Ostatné JRD		%*)
	počet prac.	odprac. h/1 prac.	počet prac.	odprac. h/1 prac.	
Pracovníci spolu	78 064	2166	203 526	2196	98,6
z toho:					
traktoristi a kombajnisti	8 078	2075	17 158	2665	77,9
vodiči nákl. áut a závozníci	2 902	2310	6 928	2722	84,9
ostatní pracovníci RV	18 169	1738	49 275	1689	102,9
ošetrovatelia: dojníc	8 387	2389	20 164	2598	91,9
ostatného HD	4 370	2463	11 490	2501	98,5
prasníc a ostat. ošípaných	3 298	2422	7 761	2623	92,3
pracovníci v dielňach a remesel.	3 995	2269	8 861	2194	103,4
pracovníci stavebných čiat	3 698	1956	10 071	2030	96,4
technic. hospodár. pracovníci	7 386	2118	18 790	2377	89,10

Uvedený stĺpec porovnáva plnenie pracovného času v overujúcich JRD s pracovným časom v ostatných JRD.

Pracovný čas u ostatných JRD v každej profesii = 100

dencia k vyrovnávaniu rozdielov v počte odpracovaných hodín je podstatne výraznejšia ako v ostatných JRD a ako u celého súboru JRD SSR. Rozdiely v odpracovaných hodinách medzi jednotlivými profesiami sú značne nižšie ako u ostatných JRD a celého súboru JRD SSR. Najväčší pokles v odpracovaných hodinách zaznamenali traktoristi a kombajnisti (590 hodín), takže neplnia ani ročný pracovný čas (len na 98,7 %). Príčiny tohoto závažného javu by si vyžadovali hlbšiu analýzu, k tomu však nemáme podklady. Na druhej strane počet odpracovaných hodín u „ostatných pracovníkov RV“ je vyšší ako u ostatných JRD a v celom súbore JRD SSR.

Ukazovateľ plnenia pracovného času na základe 42,5 hod. pracovného týždňa je oveľa priaznivejší a bližšie k situácii v priemysle. Rozdiel medzi najzťaženejšou profesiou a najmenej zťaženeou je 22,6 %, teda podstatne nižší ako u celého súboru JRD za SSR. Je zaujímavé, že u overovaných JRD je podstatne nižší pracovný čas i u THP, ako je u ostatných JRD a v celom súbore JRD SSR.

Overujúce JRD sú vo vyššej miere vybavené modernou technikou a technológiou, ktorá zohráva pozitívnu úlohu v riešení problémov pracovného času v poľnohospodárstve.

Konkrétny rozbor na jednotlivých JRD ukazuje, že sú určité odlišnosti od celoslovenských ukazovateľov. V JRD overujúcich JSO sú značné rozdiely v čerpaní nadčasových hodín. Celková tendencia k vyrovnávaniu rozdielov v počte odpracovaných hodín sa plne prejavuje. V JRD v Liptovskom Ondreji, ktoré overuje JSO, napr. traktoristi a kombajnisti r. 1976 splnili pracovný čas len na 99,7 %.

Obdobné procesy prebiehajú i v štátnom sektore poľnohospodárstva – tab. IV. Počet odpracovaných hodín sa znižuje jednak celkove a jednak i u veľkej väčšiny profesií. Charakteristickým rysom štátneho sektoru je značne lepšie využívanie pracovného času „ostatnými robotníkmi RV“ – tab. V (93,6 %), je to výsledok uplatňovania diferencovaného pracovného času.

Robotníci stavebných čiat a skupín využívajú pracovný čas na 93,8 %. Situácia je teda obdobná ako u „ostatných robotníkov RV“.

Rozdiely vo využívaní pracovného času sú podstatne nižšie ako u JRD. Ak r. 1973 rozdiel medzi najzťaženejšou skupinou a skupinou s najnižším počtom odpracovaných hodín bol 31,4 % ž r. 1975 klesol na 26,1 %. I tu najzťaženejšou profesiou odpracovanými hodinami sú ošetrovatelia oviec, teda najmenšia profesijná skupina. Ak rozdiel v odpracovaných hodinách r. 1974 medzi najmenej zťaženeou profesiou a ošetrovateľmi dojníc r. 1973 bol 19,4 %, r. 1975 klesol na 14,2 %. Vo využívaní pracovného času štátny sektor je značne bližšie k priemyslu, ako sú JRD.

Prekračovanie pracovného času zároveň približne, veľmi hrubo ukazuje percento nadčasových hodín v štátnom sektore poľnohospodárstva. Poznatky z jednotlivých skúmaných podnikov ukazujú, že i u profesie „ostatní robotníci RV“ i keď neplnia pracovný čas vyrátaný na základe 42,5hod. pracovného týždňa a i keď je zavedený diferencovaný pracovný čas (v zime 7 hod., v sezónnych prácach 9 hod.) predsa i na ich konte sa vyskytujú nadčasové hodiny vo výške 1,5 – 2,2 %. To znamená, že ani diferencovaný pracovný čas v dobe špičkových prác nestačí kryť potrebu

IV. Počet odpracovaných hodín v štátnom poľnohospodárskom sektore na jedného pracovníka v r. 1973–1975 — The number of hours of work per worker in the state sector of agriculture in 1973–1975

Profesia	Rok: 1973		1974		1975		Index odprac. hod. 1975/1973
	počet pracovníkov	odprac. h./prac.	počet pracovníkov	odprac. h./prac.	počet pracovníkov	odprac. h./prac.	
Stáli robotníci spolu	52 592	2238	51 917	2229	52 411	2213	98,9
z toho:							
traktoristi a kombajnisti	7 278	2339	7 299	2386	7 426	2356	100,7
kočiši	1 739	2351	1 484	2360	1 298	2337	99,4
ostatní robotníci RV	13 302	2018	12 320	2031	11 910	1993	98,8
ošetrovatelia							
dojnic	8 179	2409	8 231	2339	8 404	2309	95,8
ostatného HD	3 974	2443	4 000	2392	3 989	2344	96,0
prasníc	955	2506	1 054	2471	1 160	2407	96,0
ostatných ošípaných	839	2548	811	2475	1 976	2400	94,2
oviec	654	2680	639	2685	623	2575	96,1
hydiny	1 139	2154	1 211	2174	1 003	2206	102,4
ostatní robotníci ŽV	2 112	2343	2 147	2228	2 522	2314	98,8
robotníci a remeselníci dielni	4 446	2051	4 521	2045	4 709	2047	99,8
robot. stavebných čiat a skup.	2 470	1972	2 465	1991	2 501	1996	101,2
ostatní robotníci	5 505	2294	5 725	2253	5 963	2241	97,7

V. Percento plnenia pracovného času v štátnom sektore poľnohospodárstva — The percentual fulfilment of working time in the state sector of agriculture

Profesia	Rok: 1973	1975
Stáli robotníci spolu	104,0	103,5
z toho:		
traktoristi a kombajnisti	109,0	110,1
kočiši	108,6	109,0
ostatní robotníci RV	94,7	93,6
ošetrovatelia		
dojnic	112,1	107,8
ostatného HD	113,6	109,3
prasníc	116,4	112,2
ostatných ošípaných	118,2	111,8
oviec	124,1	119,7
hydiny	100,7	103,2
ostatní robotníci ŽV	109,1	108,0
robotníci a remeslníci dielni	96,2	96,1
robot. staveb. čiat a skupín	92,7	93,8
ostatní robotníci	107,0	104,7

pracovných hodín a problém sa rieši predĺženými smenami alebo prácou v sobotu, resp. v nedeľu a teda nadčasovými hodinami. Na druhej strane v súvislosti s úkolovou prácou nadčasové hodiny sú nižšie, ako by odpovedalo prekročenie zákonného pracovného času. Konkrétny rozbor jednotlivých štátnych majetkov ukazuje značné rozdiely od celoslovenských ukazateľov v plnení pracovného času, zároveň nám ukazuje výšku nadčasových hodín a ich rozdielne čerpanie jednotlivými profesiami (tab. VI).

VI. Plnenie pracovného času a podiel nadčasových hodín za rok 1975 v percentách –
Fulfilment of working time and the proportion of overhours in 1975 (percentage)

Profesia		SŠM Trnava		MPV Nitra	
		plnenie pracov. času %	nadčasové hod. v %	plnenie pracov. času %	nadčasové hod. v %
Traktoristi a kombajnisti		107,4	8,8	117,0	6,5
Vodiči nákl. áut a závozníci		105,9	4,8	114,6	8,1
Kočíši		117,5	3,1	152,0	9,1
Ostatní robotníci RV		81,0	2,2	96,0	4,6
Ošetrovatelia	dojnic	103,8	4,9	107,0	5,4
	ostatného HD	98,9	5,2	90,0	4,3
	prasnic	102,0	4,8	113,0	4,4
	ostat. ošípaných	102,8	14,1	100,0	6,1
	oviec	—	—	103,0	7,0
	hydiny	—	—	113,0	3,8
	Ostatní robotníci ŽV	98,1	2,0	130,0	14,1
Robotníci a remeselníci dielni		91,6	1,4	102,0	2,5
Robot. staveb. čiat a skupín		85,4	0,2	102,0	3,0
Podnik celkom		97,5	4,1	105,0	6,3

Na SŠM Trnava v pracovnom čase medzi extrémnymi profesiami je rozdiel 36,5 % a na MPV Nitra dokonca 62 %. Na SŠM Trnava najmenej zatažená profesia má priemerný pracovný týždeň 32 hodín, najzataženejšia takmer 50 hodín. Na MPV Nitra najmenej zatažená profesia má 38,5 hodinový priemerný pracovný týždeň, najzataženejšia takmer 64 hodín (kočíši). Pri ďalšom skúmaní jednotlivých majetkov podľa hospodárskych stredísk sa rozdiely ďalej prehĺbujú. Prejavuje sa to i v čerpaní nadčasových hodín. Na SŠM Trnava rozdiely medzi hospodárskymi strediskami v čerpaní nadčasových hodín sa pohybujú od 2,48 % do 9,81 %. Pre porovnanie môže slúžiť aj MPV Turčianske Teplice, kde rozdiely medzi jednotlivými hospodárskymi strediskami sa vcelku pohybujú od 0,93 % až do 13,3 %, medzi traktoristami a kombajnistami na jednotlivých hospodárskych strediskách od 7,2 % do 13,8 %, u ošetrovateľov dojnic od 5,4 do 13,8 % atď.

Na SŠM Trnava, najväčšia skupina pracovníkov „ostatní robotníci RV“ pracovný čas využíva na 81 %, z ktorých nadčasové hodiny predstavujú 2,2 %.

Pozoruhodný je vysoký podiel nadčasových hodín v živočíšnej výrobe. Je to spôsobené uplatňovaním systému prerušovaných smien, práci v sobotu i v nedeľu.

Sociologický prieskum na SŠM Trnava ukazuje, že polovica respondentov dáva prednosť novým pracovným režimom. S tradičnou formou (prerušované smeny) vyjadrilo súhlas 28,4 %, 40,1 % dáva prednosť systému striedačov, 9,8 % systému dvoch smien, 18,6 % respondentov je to jedno. S určitými menšími rozdielmi obdobne dopadol sociologický prieskum i v JRD Dvory nad Žitavou. Problém zavádzania nových pracovných režimov niekde naráža na odpor u starších vekových kategórií z obáv, že odstránením nadčasových hodín sa znížia ich zárobky. Napriek tomu, problém bude narastať v súvislosti s príchodom mladých vekových skupín.

Sociologický prieskum ukazuje na SŠM Trnava, že robotníci majú určité námietky i voči diferencovanému pracovnému času v rastlinnej výrobe, 28,1 % respondentov označilo tento systém za nevyhovujúci, 30,9 % respondentov ho pokladá za vyhovujúci a 35,2 % je to jedno.

Celková analýza výsledkov sociologického výskumu (faktorov nespokojenosti s prácou, faktorov potencionálnej fluktuácie), ukazuje u určitej časti pracovníkov, či už v rastlinnej a živočíšnej výrobe alebo v mechanizácii v určitej vhodnej situácii, že nevyhovujúci pracovný režim (veľa nadčasovej práce, nerovnomerné rozloženie pracovného času) sa môže stať flukтуаčným faktorom.

Dlhší pracovný čas v poľnohospodárstve (predĺžené smeny), a s tým spojená i vyššia únava má za následok zvýšenú úrazovosť. Štatisticky jasne ukazujú najvyšší počet úrazov v treťom štvrťroku, keď je čerpanie fondu pracovných a nadčasových hodín najvyššie.

Ďalším problémom je, že najzaťaženejšie profesie majú menej voľného času ako ostatné profesie, alebo ostatní pracujúci v iných odvetviach národného hospodárstva. Žijeme v etape vývoja našej socialistickej spoločnosti, keď voľný čas hrá stále väčší význam v živote spoločnosti i jednotlivca a stáva sa čoraz cennejšou hodnotou pre každého člena našej spoločnosti.

MOŽNOSTI ĎALŠIEHO RIEŠENIA PROBLÉMOV PRACOVNÉHO ČASU

Uvedený rozbor nás vedie k nasledujúcim záverom. Podniky by sa mali systematicky usilovať znižovať rozdiely v počte odpracovaných hodín s hlavnou orientáciou na znižovanie pracovných hodín u najzaťaženejších profesií. Tým by sa u týchto profesií rozširoval mimopracovný, voľný čas. Ďalej by sa podniky mali usilovať o postupné znižovanie nadčasových hodín, ktoré by nemalo byť spojené so znižovaním zárobkov.

Sú to zložité problémy, ktorých plné uvedomenie by malo viesť k hľadaniu ciest k ich riešeniu.

I na základe súčasnej techniky a technológie, ktorá je v podnikoch, je možné problémy do istej miery riešiť. To plne potvrdzujú JRD overajúce jednotnú sústavu odmeňovania. Veľké rezervy sú v riadiacej práci a v jej organizácii. O tom svedčí i fakt, že v rámci tých istých podnikov sú veľké rozdiely medzi hospodárskymi strediskami v počte odpracovaných hodín i v počte nadčasových hodín. Je potrebné prejsť na vedecký

system riadenia podnikov, využívať v riadiacej práci výpočtovú techniku. Na základe jej využitia voliť optimálne modely organizácie práce, pracovných postupov, režimov atď. s cieľom ušetriť ľudskú prácu.

Ďalším nástrojom na znižovanie pracovného času u najzataženejších profesií je zavádzanie modernej výkonnejšej techniky v rastlinnej výrobe, ktorej efektívne využitie si vyžaduje prechod na dve smeny.

Obdobne je to i s problémom výstavby moderných veľkokapacitných fariem, ktoré taktiež umožňujú prechod buď na systém striedačov, alebo dvoch smien. Nemožno však čakať všade na výstavbu veľkokapacitných fariem. I v starších technológiách by sa malo postupne prechádzať na systém striedačov.

Vedenia podnikov súbežne s hodnotením hospodárskych výsledkov by mali hodnotiť problém znižovania pracovných hodín u preťažených profesií, resp. otázku znižovania nadčasových hodín. Zároveň by mali prijímať opatrenia na zlepšenie situácie. Zvýšená pozornosť týmto problémom a ich riešenie povedie k zvýšeniu záujmu mladých ľudí o prácu v poľnohospodárstve, k zvýšeniu spokojnosti s prácou v poľnohospodárstve.

Došlo dňa 4. 7. 1977

БАРТО, Й. (НИИ экономики сельского хозяйства и продовольствия, Братислава): Проблемы рабочего времени в сельском хозяйстве ССР. Сбор. ÚVTIZ - Sociol. Zeměd., 13, 1977 (2) : 115-125.

На основе данных статистики МСХП ССР и обследования 7 сельскохозяйственных предприятий статья подытоживает продолжительность рабочего времени в сельском х-ве, в частности в ЕСХК и госхозах по отдельным профессиям. Рабочее время (в целом) в сельском х-ве отвечает остальным производственным отраслям, но, в отличие от них, здесь существуют еще существенные различия между профессиями. Различия в государственном секторе меньше, чем в ЕСХК и гораздо меньше в ЕСХК, испытывающих единую систему оплаты, чем в остальных ЕСХК. Рассматривается проблема дальнейшего сокращения временной нагрузки у наиболее трудоемких профессий в форме наработанных часов (рабочего времени) или сверхурочных часов.

анализ; рабочее время; дифференцированное рабочее время; средняя рабочая неделя; сверхурочные часы; показатель; профессиональная группа; режим работы

BARTO, J. (Economic Research Institute for Agriculture and Food, Bratislava): Problems of Working Time in the Agriculture of the Slovak Socialist Republic. Сбор. ÚVTIZ - Sociol. Zeměd., 13, 1977 (2) : 115-125.

On the basis of statistical data provided by the Ministry of Agriculture of the Slovak Socialist Republic and results of research conducted on seven farms, the author analyzes and evaluates the length of working time in agriculture, particularly on co-operative farms and in the state sector of agriculture. The analyses are performed according to individual professions. Working time (total) in agriculture corresponds to the other branches of production; but there still are significant differences between professions. The differences are smaller in the state sector of agriculture than in co-operatives. On co-operative farms where the unified wage system is being tested the differences are much lower than on other co-operative farms. In conclusion, the author deals with the problem of further reduction in the excessive number of working hours (working time), or overhours, in some professions.

analysis; working time; differentiated working time; average working week; overhours; indicator; profession group; work régime

BARTO, J. (Forschungsinstitut für Ökonomik der Land- und Nahrungsgüterwirtschaft, Bratislava): *Probleme der Arbeitszeit in der Landwirtschaft der Slowakischen Sozialistischen Republik*. Sbor. ÚVTIZ — Sociol. Zeměd., 13, 1977 (2): 115-125.

Auf der Grundlage der statistischen Angaben des Ministeriums für Landwirtschaft und Ernährung der Slowakischen Sozialistischen Republik und der Untersuchung in sieben Landwirtschaftsbetrieben analysiert und bewertet dieser Beitrag die Länge der Arbeitszeit in der Landwirtschaft, besonders bei den LPG und dem staatlichen Sektor der Landwirtschaft nach einzelnen Professionen. Die Arbeitszeit (als Ganzes) in der Landwirtschaft entspricht den anderen Produktionszweigen aber im Gegensatz zu diesen gibt es hier noch wesentliche Unterschiede zwischen den einzelnen Professionen. Die Unterschiede sind kleiner in dem staatlichen Sektor der Landwirtschaft als in den LPG. Die Unterschiede sind bedeutend kleiner in den das einheitliche Belohnungssystem überprüfenden LPG als in den anderen LPG. Zum Schluß widmet man sich in dem Beitrag dem Problem der weiteren Reduktion der mit den geleisteten Arbeitsstunden (der Arbeitszeit), bzw. den Überstunden meistbelasteten Professionen.

Analyse; Arbeitszeit; differenzierte Arbeitszeit; durchschnittliche Arbeitswoche; Überstunden; Kennziffer; Professionsgruppe; Arbeitsregime.

Adresa autora:

Doc. PhDr. Jaroslav Barto, CSc., Výskumný ústav ekonomiky poľnohospodárstva a potravinárstva, Trenčianska 55, 880 27 Bratislava
